

Bibliotekāra kā mediatora loma bērnu un jauniešu digitālās prasmes veicināšanā

Guna Spurava, Baiba Holma

Interneta lietojums bibliotēkās

- Pētījuma “EU Kids Online” (2013) dati rāda, ka Latvijas publiskās bibliotēkas ir vieta, kurās bērni un jaunieši aktīvi izmanto internetu – pateicoties projekta “Trešais tēva dēls” īstenošanai Latvijā bibliotēkās ir nodrošināta piekļuve internetam un atbilstoša datortehnika.

Interneta lietojums bibliotēkās

- Vienlaikus pētījuma rezultāti liecina, ka, lai arī bērni un jaunieši **prot brīvi lietot dažādas ierīces** (datorus, planšetdatorus, viedtālruņus u.c.), **viņu prasmes** (piem. informācijas resursu kvalitātes novērtēšanā) **ne vienmēr ir augstas**, kā arī bieži vien bērni **neapzinās, kādi riski pastāv** viņu darbībai dažādās sociālās vietnēs un kādas tam var būt sekas.

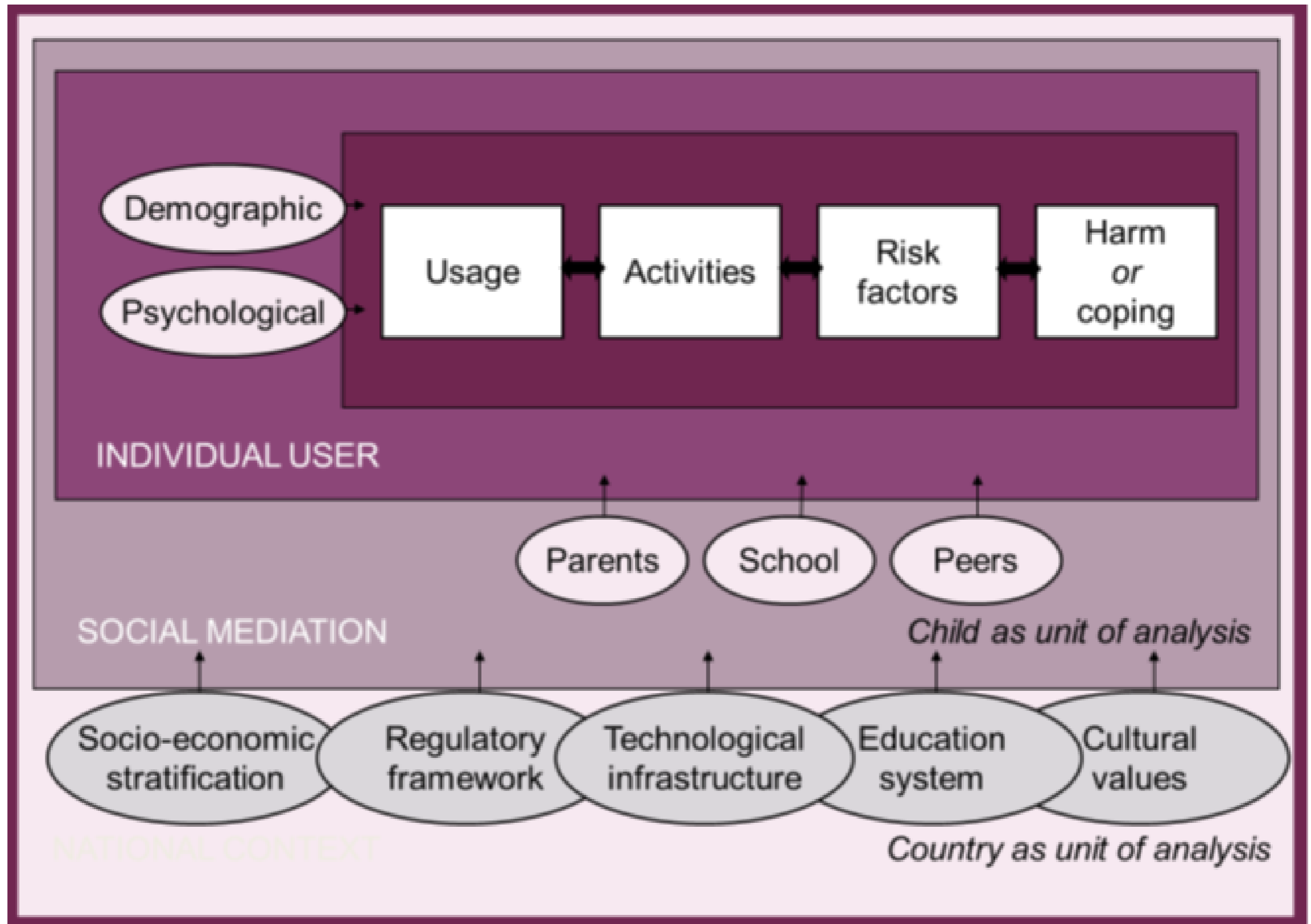

MEDIATORA KONCEPTS

- Bērnu un jauniešu dažādu dzīves prasmju attīstīšanā **nozīmīga vieta ierādāma mediatoriem** - sociālajiem aģentiem (vecāki, skolotāji, klasesbiedri, draugi u.c.), kas spēj ietekmēt bērnu un jauniešu rīcību un uzvedību.
- Mediatoru loma digitālās pratības kontekstā galvenokārt tiek akcentēta saistībā ar zināšanu sniegšanu gan par dažādām iespējām digitālajā vidē, gan arī par riskiem internetā un prasmēm no tiem vai nu izvairīties, vai arī veiksmīgi pārvarēt.

MEDIATORA KONCEPTS

MEDIATORA LOMAS IZPĒTE

- Līdz šim galvenokārt pētīta vecāku un skolotāju kā mediatoru loma bērnu / jauniešu interneta lietošanas aktivitātēs.
- Ņemot vērā bērnu un jauniešu aktīvo interneta lietojumu bibliotēkās, būtiski ir noskaidrot, vai publisko bibliotēku bibliotekārs Latvijā ir pietiekami sagatavots (profesionāli un arī psiholoģiski) būt par mediatoru bērnu un jauniešu **digitālās prasības pilnveidošanai**.

DIGITĀLĀ PRATĪBA

- Termins “pratība” (literacy – lasītprasme) pirmo reizi lietots 19.gs. beigās, lai akcentētu dzīvei nepieciešamas prasmes – cilvēka spējas uztvert un apstrādāt tekstu. Vēlāk tas papildinās ar rakstīšanas prasmēm, pēc tam - ar prasmēm dažādās jomās, piemēram, matemātikā, datoru lietošanā (Stordy, 2015).

DIGITĀLĀ PRATĪBA - TERMINS

- Šobrīd bieži lietots termini akadēmiskajā literatūrā ir **informācijpratība un digitālā pratība** (Stordy, 2015).
- Informācijpratība kā termins ieviests 1974. gadā (Zurkowski) un tā izcelsme ir saistīta ar informācijas atrašanu bibliotēkās, kas mūsdienās ir būtiski atkarīga no prasmēm arī lietot dažādus e-resursus (katalogus, datubāzes, e-grāmatas, interneta resursus u.c.), tādējādi to satuvinot ar digitālo pratību un tajā pašā laikā arī paplašinot informācijpratības jēdziena aptvērumu.

DIGITĀLĀ PRATĪBA - TERMINS

- P.H.Stordijs (Stordy, 2015) arī atzīmē, ka bieži vien termini **informācijpratība un digitālā pratība lietoti kā savstarpēji aizvietojoši termini**, gan izceļot, ka informācijpratība ir aptverošāks termins, kurš ietver digitālo pratību, gan arī pretēji – norādot, ka digitālā pratība ir plašāks jēdziens, kurš ietver arī informācijpratību (piemēram, (Developing digital literacies, 2014).

DIGITĀLĀ PRATĪBA - TERMINS

- Pirmo reizi termins “digitālā pratība” lietots 1997. gadā, to ieviesis P.Gilsters (P. Gilster). Viņš to skaidrojis samērā vispārīgi, kā spējas saprast un lietot informāciju no dažādiem digitāliem avotiem / resursiem, un to uzskatīja par galveno pratību digitālajā laikmetā.

DIGITĀLĀ PRATĪBA - TERMINS

- Līdzīgi termini, kas tiek lietoti ir “multimediju pratība”, “sociālo mediju pratība”, “digitālo mediju pratība”, “interneta pratība”. Šie termini akcentē mediju satura kritisku novērtēšanu un lietošanu, taču ir arī termini, kuros akcentētas prasmes lietot tehnoloģijas (piemēram, “datorpratība”, “IKT pratība”).
- Eiropas Komisijas digitālās pratības skaidrojums 2007. gadā (EC, 2007) bijis šāds: “IKT prasmīga (confident) un kritiska lietošanu darbam, brīvajam laikam, mācībām un komunicēšanai”.

DIGITĀLĀ PRATĪBA - TERMINS

- Digitālās pratības operacionalizēšanai noderīgāki ir skaidrojumi, kuros redzamas konkrētas prasmes. Tā, piemēram, Apvienotajā Karalistē (UK) ir izstrādātas programmas, kuru mērķis ir palīdzēt iedzīvotājiem attīstīt pamata digitālās prasmes. Tās tiek iedalītas piecās jomās: **informācijas pārvaldība; komunikēšana, transakciju veikšana; radīšana un problēmrisināšana**

BIBLIOTEKĀRS – MEDIATORS DIGITĀLAJĀ PRATĪBĀ

- Visbiežāk bibliotekāra kā mediatora loma digitālā pratībā ir saistīta ar bibliotekāra kā skolotāja lomu. Līdz šim bibliotekārs kā skolotājs galvenokārt ir darbojies informācijpratības apmācībā (kā atrast un strādāt ar informāciju).
- Mediācija digitālās pratības jomā paredz galvenos akcentus vērst uz **zināšanām un prasmēm par digitālo vidi, kas ir strauji mainīga un prasa nemitīgu jaunu prasmju apguvi.**

BIBLIOTEKĀRS – MEDIATORS DIGITĀLAJĀ PRATĪBĀ

Bibliotekāram kā digitālās pratības mediatoram būtu jāveic divi uzdevumi:

- **jāsniiedz konsultatīvā palīdzība katrā no digitālo prasmju jomām:** informācijas pārvaldībā, komunikēšanā, transakciju veikšanā; radīšanā un problēmrisināšanā;
- apzinoties dažādus ierobežojumus interneta izmantošanā, **jākontrolē un jāizstrādā noteikumi, lai mazinātu riskus**, ar kuriem var sastapties bērns / jauniešis internetā.

PĒTĪJUMS

- Lai noskaidrotu vai publisko bibliotēku bibliotekārs Latvijā ir pietiekami sagatavots (profesionāli un arī psiholoģiski) būt par mediatoru bērnu un jauniešu digitālās prasības pilnveidošanai tika veikts pētījums, kurā izmantotas kvalitatīvās datu ieguves metodes: ekspertu diskusija un dziļās intervijas ar bibliotekāriem.
- Pētījumā tika noskaidrots bibliotekāru attieksme pret bērnu un jauniešu iespējām un riskiem interneta vidē, kā arī viņu pašvērtējums viņu spējai būt par digitālās prasības mediatoru.

PĒTĪJUMS

- Pētījuma rezultāti liecina par neviendabīgām Latvijas publisko bibliotēku bibliotekāru attieksmēm un priekšstatiem gan par bērnu un jauniešus iespējām un riskiem internetā, gan par savu potenciālu pildīt digitālās pratības mediatora lomu.
- Attieksmes un priekšstati ievērojami diferencējas gan atkarībā no vairākiem bibliotekāru raksturojošiem sociāldemogrāfiskiem parametriem (vecums, izglītība), paša digitālās pratības līmeņa, gan bibliotēkas atrašanās vietas (Rīga, pilsēta, lauki).

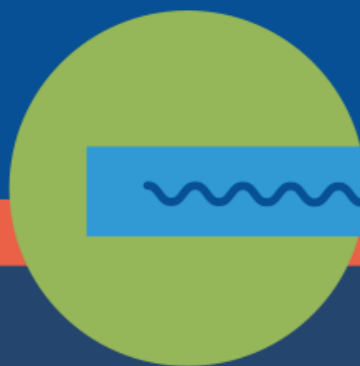

PĒTĪJUMS

- Bibliotekāru atbildēs kā viens no būtiskākajiem šķēršļiem digitālās prasības mediatora lomas pildīšanai tiek minēts laika resursa ierobežotība un grūtības savienot bibliotekāra “pamatdarba” veikšanu ar jaunajiem atbildībām.

Paldies!

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
SOCIĀLO ZINĀTŅU FAKULTĀTE